

Results. According to the research of preschoolers' fears and ability to overcome them, usual conditions of living environment in a family and at preschool do not contribute to the development of the ability. Educational circumstances for forming the preschoolers' ability to overcome fear are as following: enrich children's knowledge about the ability to overcome fear, its importance in life and effective ways to lose it; evaluate the ability as a core value with the help of authoritative adults; train preschoolers in a family and at preschool to assess threats realistically, to maintain positive energy, to regulate one's own behaviour and to make adequate decision; implement differentiated instruction teaching while forming the ability in children of different ages, sexes and levels of fear formation.

Originality. Meaning and structure of the notion 'the ability to overcome fear' are defined; criteria, characteristics, and levels of 5-7-year-old children's ability to overcome fear are determined; educational circumstances within the field are described; content, forms and methods of education relevant to the point are defined.

Conclusion. Special circumstances should be created in order to successfully form the ability to overcome fear in preschoolers. These circumstances should intensify children's consciousness, stimulate their subjective activity, form appropriate motivation, and provide effective teacher training concerning the described issue. The prospects for future investigation are seen in learning innovative approaches to forming the ability to overcome fear in preschoolers.

Key words: Overcome Fear; the ability to overcome fear, educational circumstances; principles of forming the ability to overcome fear; differentiated instruction teaching; modelling; exercises; education; Preschool-Age Children.

Одержано редакцією 08.09.2017
Прийнято до публікації 15.09.2017

УДК 378.1(045)

БРИЛЬ Юлія Олексіївна,
викладач кафедри теорії та практики управління,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського», Україна

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анотація. Висвітлено сучасний стан наукового розроблення проблеми становлення й розвитку документознавчої освіти в Україні на засадах історико-педагогічних досліджень. Проаналізовано і схарактеризовано основні етапи тенецису документознавчої освіти, її кількісні та якісні показники. Розглянуто питання цілеспрямованого впровадження й реалізації компетентнісного підходу в систему професійної підготовки майбутніх документознавців, такий комплексний науковий напрям дослідження, як документознавча професіологія. Визначено новий етап розвитку процесу підготовки фахівців документно-інформаційної сфери. Доведено, що інтеграційні процеси освітнього простору визначають нові орієнтири розвитку документознавчої освіти, напрямки її оновлення та модернізації для здійснення професійної підготовки якісно нової генерації висококваліфікованих, ініціативних, високоінтелектуальних і творчих фахівців.

Ключові слова: документознавство; інформаційна діяльність; документознавча освіта; документознавча професіологія; компетентнісний підхід; освітній простір; професійні компетенції; ретроспективний аналіз; генезис; Україна.

Постановка проблеми. Нині інформація та інформаційно-комунікаційні технології стали невід'ємним складником сучасного інформаційного суспільства. Зростання ролі й збільшення обсягів інформації, зокрема документної інформації, як соціально значущого ресурсу, зумовлюють потребу в кваліфікованих фахівцях, які б мали високий рівень

сформованих професійних компетентностей, здатних як орієнтуватися в документно-інформаційних потоках і масивах, так і вміти працювати з ними, організовувати їх і керувати ними, вільно володіли інформаційно-комунікаційними технологіями та ефективно їх використовувати у своїй професійній діяльності.

У процесі освітньої й професійної підготовки фахівців документно-інформаційної сфери важливого значення набувають історико-педагогічні дослідження, що пов'язані з вивченням генезису документознавчої освіти в Україні в контексті соціально-економічного та інформаційно-технологічного розвитку суспільства. У зв'язку з цим, питання налагодження ефективної системи підготовки висококваліфікованих документознавців ВНЗ відповідно до потреб суспільства і ринку праці у фахівцях документно-інформаційного профілю є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню даної проблематики приділяється особлива увага на сторінках наукових і професійних видань, науково-практичних конференціях, круглих столах і семінарах. Особливе значення мають наукові публікації, що присвячені окремим питанням документознавчої освіти як об'єкта педагогічного дослідження В. В. Бездрабко, Г. В. Власової, Н. А. Гайсинюк, Л. І. Демчиної, С. В. Дубової, О. О. Карпенко, Л. В. Квасюк, О. Г. Кириленка, С. Г. Кулешова, Н. М. Кушнарєнко, І. Д. Нілової, Л. Г. Петрової, В. Г. Спрінсяна, Г. М. Швецової-Водки; компетентнісного підходу в системі підготовки майбутніх документознавців Н. Р. Барабанової, Г. Д. Малик, Н. С. Назаренко, М. С. Слободяника, О. К. Янишин; документознавчої професіології О. В. Матвієнко, І. Є. Морозюк, Ю. І. Палехи, Л. Я. Філіпової.

Проте, аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що проблема якісної підготовки фахівців-документознавців є актуальною й недостатньо дослідженою, оскільки багато питань залишаються відкритими, а зазначена проблема ще недостатньо мірою є предметом наукового узагальнення з залученням фундаментальних положень педагогічної науки.

Мета статті (постановка завдання) полягає у здійсненні логіко-історичного аналізу з характеристикою основних етапів становлення й розвитку, кількісних та якісних показників документознавчої освіти в Україні, щоб мати змогу правильно оцінити її сучасний стан і окреслити подальші перспективи фахової освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині провідні вітчизняні науковці спільними зусиллями лідерів і учасників наукових шкіл продовжують формувати інтегровану систему знань про документ у межах наукової й навчальної дисципліни «Документознавство», основними напрямками наукових досліджень якої є теоретико-фундаментальні, теоретико-прикладні, науково-технологічні, історичні.

Серед цих як сучасних, так і перспективних напрямів наукових досліджень важливим складником є подальше вивчення багатоаспектного поняття «документ», яке набуває суттєво нового значення та функціонального призначення, проникає в усі сфери людської діяльності та здійснює поповнення й удосконалення науково-професійного потенціалу фахівців документно-інформаційної сфери відповідно до сучасних вимог інформаційного суспільства для забезпечення позитивних ефектів у розвитку науки, її наукової й освітньої інфраструктури.

Процес становлення й розвитку наукової та освітньої інфраструктури українського документознавства характеризується появою галузевих профільних науково-дослідних і освітніх установ, що спеціалізуються на: нарощуванні науково-освітньої інфраструктури; підготовці кваліфікованих кадрів з документознавства та інформаційної діяльності; розробленні комплексів навчально-методичного забезпечення теоретичних питань і практичних завдань документознавства; виданні фахової періодики, організації науково-практичних конференцій, форумів, семінарів;

розвитку концептуальних підходів до професійної підготовки та виховання нової генерації документознавців [1; 3; 7].

Історичний шлях становлення й розвитку системи документознавчої освіти України бере свій початок із середини 1990-х рр. від ухвалення Кабінетом Міністрів України Постанови за № 311 від 16 травня 1994 р. про створення у структурі Головархіву при Кабінеті Міністрів України (з 1999 р. – Державний комітет архівів України; з 2010 р. – Державна архівна служба України) спеціалізованої наукової інституції у сфері архівної справи та документознавства – Українського державного науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (з 2001 р. – Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, УНДІАСД) [6]. Так у системі галузевих науково-дослідних установ України створена науково-дослідна інституція, яка орієнтована на розроблення документознавчої проблематики і проведення документознавчих досліджень. Дана подія стала першим і вагомим поштовхом до започаткування в системі вищої освіти нової на той час спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» з метою підготовки фахівців для документно-інформаційної сфери людської діяльності.

У розвитку спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність», відомий учений і педагог, український бібліотекознавець, документознавець, бібліографознавець М. С. Слободяник [19] виділяє три основних етапи: перший етап – становлення – охоплює період із 1994 до 2003 рр.; другий етап – уніфікація – з 2004 до 2007 рр.; третій етап – розвиток – із 2008 р. Розглянемо і схарактеризуємо більш детально етапи становлення й розвитку документознавчої освіти в Україні.

Підготовку фахівців за новим напрямом підготовки розпочато в закладах вищої освіти і культури України, традиційними напрямками підготовки яких були бібліотечні, книгознавчі спеціальності [18; 19].

Харківський державний інститут культури (з 1998 р. – Харківська державна академія культури) з 1995/1996 навч. року на базі бібліотечного факультету запроваджує підготовку фахівців із документознавства та інформаційної діяльності, що сформована в рамках бібліотекознавства. З наступного 1996/1997 навч. року в академії постає потреба у створенні окремого факультету документознавства та інформаційної діяльності. Водночас, із 1995 р. у зв'язку з розширенням сфери впливу бібліотекознавства в Київському державному інституті культури (з 1997 р. – Київський державний університет культури і мистецтв) уведено спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» і створено однойменний факультет. У подальшому перелік ВНЗ поступово розширюється і охоплює практично всі обласні центри України [10; 18; 19; 21].

Учений М. С. Слободяник у своїх наукових дослідженнях [10; 18; 19; 21] зазначає, що етап «Становлення» документознавчої освіти характеризується розбіжністю підходів ВНЗ до професійної підготовки майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності в Україні. Однак, із-поміж низки підходів можна виділити два основних. Перший підхід до процесу професійної підготовки фахівців із комплексної спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» базується на розвитку інформаційного складника суміжної спеціальності «Бібліотекознавство і бібліографія» та українського інформаційного ринку й інформаційного суспільства в цілому. Даний підхід використовується науково-педагогічними працівниками бібліотечних факультетів у Харківському державному інституті культури і Київському державному інституті культури.

Другий підхід до процесу професійної підготовки фахівців документно-інформаційної сфери базується на засадах розвитку управлінського документознавства та архівознавства. Цей підхід був успішно впроваджений в освітній процес Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв (з 2010 р. – Національна академія керівних

кадрів культури і мистецтв, НАКККиМ), яка розпочинає підготовку фахівців документно-інформаційного профілю на початку 2000-х рр. Згодом М.С. Слободяник [10; 18; 19] ініціює введення до навчальних планів академії потужного інформаційного складника.

Можемо стверджувати, що особливостями першого етапу становлення документознавчої освіти в Україні є розбіжності у змістовому наповненні навчальних планів вітчизняних ВНЗ і певна неузгодженість концептуальних підходів до підготовки майбутніх фахівців документознавчого профілю. Проте, незважаючи на різноманіття підходів до розуміння сутності професійної підготовки документознавців, результатом консолідованої роботи провідних кафедр і спеціалізованої науково-дослідної установи є становлення документознавства як самостійного напрямку наукової діяльності в Україні [10; 18; 19].

Відтак, наступною ключовою подією стало затвердження Постановою Президії Вищої атестаційної комісії України за № 9-11/9 від 09 жовтня 2002 р. паспорта наукової спеціальності 07.00.10 – «Документознавство, архівознавство», розробником якого виступає колектив науковців Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства під керівництвом професора С. Г. Кулешова, та включення даної спеціальності до переліку наукових спеціальностей ВАК України з історичних наук. Затвердження паспорта нової наукової спеціальності відкриває шлях до підготовки наукових кадрів із документознавства та архівознавства, започаткування у ВНЗ магістерських програм підготовки [4; 5; 18].

Вітчизняна дослідниця В. В. Бездрабко зазначає, що «поява у визначенні наукової спеціальності «словосполучного тандему» – документознавства й архівознавства, виглядає закономірністю, що вмотивована історичністю зв'язків і походження дисципліни. Значеннєві межі паспорта наукової спеціальності влучно передає формула, яка визначає її як галузь науки, що вивчає сутність, закономірності, засоби, форми функціонування документа в оперативному й архівному стані документально-інформаційних систем і комунікацій в історичному та сучасному соціокультурному процесі» [4; 5].

Черговим кроком у напрямі зміцнення документознавства як наукової спеціальності стає відкриття спеціалізованих учених рад із захисту дисертацій на здобуття наукових ступенів у системі історичних наук. Перша спеціалізована вчена рада з захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня зі спеціальності 07.00.10 – «Документознавство, архівознавство» відкрита в УНДІАСД. Головою спеціалізованої вченої ради призначено І. Б. Матяш, заступником голови – С. Г. Кулешова, ученим секретарем – С. Л. Зворського. Це стає знаковою подією у становленні вітчизняної системи підготовки наукових кадрів із документознавства та архівознавства [4; 5].

Другий етап розвитку документознавчої освіти «Уніфікація» відзначається затвердженням у 2004 р. державного галузевого стандарту вищої освіти України з документознавства та інформаційної діяльності, який уніфікує різноманіття існуючих підходів до процесу підготовки фахівців і закріплює п'ять базисних змістових блоків дисциплін: 1) загальнонауковий; 2) документознавчо-архівний; 3) інформаційно-аналітичний; 4) комп'ютерно-технологічний; 5) управлінський. Утім, тогочасні нові тенденції в розвитку документознавства обумовлюють необхідність удосконалення наявного стандарту, а при розробленні освітньо-професійних програм використовуються вимоги до освітньо-кваліфікаційних характеристик, напрацювання і досвід провідних ВНЗ, що здійснюють підготовку фахівців із документознавства та інформаційної діяльності [18; 19].

Стрімкий процес інформатизації суспільства спонукає до актуалізації інформаційної науки і наукових досліджень щодо нагальної потреби розширення конгломерату інформаційних наук. «Соціальні комунікації» як загальне поняття гуманітарної інформатики привертають увагу науковців. У наукових розвідках дослідників інформаційних наук наводиться чітка аргументація й констатація фактів, що вказують на міждисциплінарний зв'язок документознавчої науки з соціальними комунікаціями.

Входження науки про документ до більш вагомого циклу документологічного спрямування в межах теорії та практики соціальної комунікації дає поштовх українським ВНЗ для змістового і структурного оновлення документознавчої освіти [2; 4; 5].

Досить швидкого темпу поширення набирає ідея інституціоналізації нової галузі знань – соціальні комунікації. І вже на початку 2007 р. у «Бюлетені Вищої атестаційної комісії України» [8] опубліковано проект наукового паспорту спеціальності, за яким передбачається проведення захистів дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук із соціальних комунікацій. Ініціативним розробником наукового паспорту спеціальності є науково-педагогічний колектив Харківської державної академії культури [2; 4; 5; 21].

У 2007 р. наукова спеціальність «Документознавство, архівознавство» переведена з наукової галузі 07 «Історичні науки» до іншої, нової 27 «Соціальні комунікації». Відповідно, успішно здійснюють свою наукову діяльність спеціалізовані вчені ради зі спеціальності 27.00.02 «Документознавство, архівознавство» при Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського, НАКККіМ та УНДІАСД. Проходять перші захисти дисертацій у галузі знань «Соціальні комунікації», що знаменує початок нового етапу розвитку документознавства й архівознавства як наукових дисциплін [4; 18].

З 2008 р. розпочинається третій етап розвитку документознавчої освіти, який характеризується як значними науковими здобутками в рамках документознавчих досліджень, так і збільшенням кількості ВНЗ, що здійснюють професійну підготовку фахівців зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» в Україні.

У зазначений період розвитку системи професійної підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності М. С. Слободяник [19] наголошує на доцільності вдосконалення існуючого стандарту вищої освіти бакалаврів відповідно до нових тенденцій у розвитку документознавства. Першорядними чинниками, які стимулюють цей процес є: подальший розвиток теорії документознавства; включення ВАК України наукової спеціальності 27.00.02 «Документознавство, архівознавство» не тільки до переліку історичних наук, але і до складу соціально-комунікаційних наук; створення нормативно-правової бази і технічних умов для розвитку в Україні електронного документообігу.

Водночас, з актуалізацією питання вдосконалення існуючого стандарту вищої освіти бакалаврів, відповідно до вимог часу і розвитку інформаційного суспільства, посилюється увага науково-педагогічних кадрів до розуміння змісту підготовки фахівців із спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність», які би володіли професійними вміннями й навичками керування документаційними процесами та інформацією і всіма видами інформаційної діяльності в документно-інформаційних системах, використання в роботі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, здатні ефективно працювати в умовах внутрішньої та міжнародної конкуренції, поєднувати високу культуру і глибокі фундаментальні знання з умінням працювати в колективі, приймати управлінські рішення організаційного плану на різних рівнях професійної діяльності.

Розвиток сфери вищої професійної освіти документознавців у цей час характеризується використанням різних підходів до формування змісту освіти і постійних пошуків нових методів і форм навчання, що пояснюється відсутністю в українській науці єдиної концепції документознавства. У зв'язку з цим М. С. Слободяник [19] починає працювати над розробленням стандарту вищої освіти для бакалаврів з урахуванням таких принципів, як: актуальність – відображення у стандарті сучасних знань, технологічних процесів, які характерні для спеціальності в цілому, її інноваційна спрямованість; науковість – базування стандарту на досягненнях документознавства та інших дисциплін, що включені до освітньо-професійної програми, і варіативної частини навчального плану; доступність – уникнення затеоретизованих, обтяжених незрозумілою для студентів термінологією навчальних

дисциплін, які не мають суттєвого значення для практики; конструктивність, що припускає підвищення престижу професії та забезпечення її відповідності перспективним тенденціям розвитку суспільства в умовах інформатизації.

Розроблений і запропонований М. С. Слободяником [19] стандарт вищої освіти зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» для бакалаврів активно обговорюється професійною спільнотою та педагогами на сторінках фахової періодики і науково-практичних конференціях. У підсумку проект стандарту був рекомендований як основоположний документ для розроблення нового стандарту вищої освіти України і теоретичних основ педагогіки професійної освіти документознавців із метою забезпечення якісної та професійної підготовки фахівців.

Науковець-педагог Л. Г. Петрова [16] зазначає, що визначальним чинником розв'язання проблеми забезпечення суспільних потреб у кваліфікованих фахівцях є підвищення якості підготовки документознавців в умовах ВНЗ через упровадження проблемного навчання й реалізацію в ньому фундаментального і професійного складників, де фундаментальність забезпечується введенням інформаційно-управлінських дисциплін, а професійність – змістовим наповненням професійно-творчого компонента навчальних курсів і програм.

Учені і педагоги починають формувати своєрідну методику викладання як складник ефективного процесу навчання, що забезпечує теоретичну і практичну підготовку студентів завдяки гармонійному поєднанню їхньої самостійної роботи з лекційними, практичними, семінарськими заняттями, контролем знань [10; 19; 21]. Дане питання залишається актуальним, оскільки від методики викладання й дидактичного забезпечення значною мірою залежить забезпечення рівня якості вищої освіти України.

При цьому методика викладання фундаментальних навчальних дисциплін студентам-документознавцям є частиною загальної теорії освіти та навчання – дидактики, яка розробляє комплекс питань змісту, методів і форм навчання. Методика в широкому розумінні має забезпечити реалізацію принципів дидактики, а саме: зв'язок теорії з практикою; систематичність і послідовність у підготовці фахівців; активність і самостійність студентів у навчанні; поєднання абстрактності мислення з наочністю у викладанні; глибину засвоєння знань; доступність наукових знань; єдність навчання та виховання в усіх формах освітнього процесу [9].

На третьому етапі розвитку документознавчої освіти в системі вищої освіти України актуалізується дослідження питання цілеспрямованого впровадження компетентнісного підходу як засобу вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців документно-інформаційної сфери. Практична реалізація компетентнісного підходу передбачає результативну спрямованість навчально-виховного процесу з урахуванням впливу інтеграційних процесів країни на формування конкурентоспроможності фахівців, які здатні до професійного становлення і подальшого кар'єрного зростання, творчості й саморозвитку.

Дослідниця Г. Д. Малик [11; 12; 13] зазначає, що важливим інструментом реалізації компетентнісного підходу в систему професійної підготовки майбутніх документознавців є, зокрема, компетентнісний профіль або профіль компетенцій. Компетентнісний профіль документознавця є динамічною системою, яка стисло описує типові вимоги до його професійної діяльності й особистості у формі компетенцій. Складниками цього профілю є особистісно-професійні, загально-професійні, спеціально-професійні та спеціально-галузеві компетенції. Також, як зазначає Г. Д. Малик, у компетентнісному профілі майбутнього документознавця поєднуються професійні компетенції та ключові, до яких належать навчально-пізнавальні, соціальні, етичні, комунікативні, іншомовні.

Існують й інші наукові диференціації компетенцій. Відомий учений-педагог Л. Я. Філіпова [20] серед професійних компетенцій фахівців із документознавства та інформаційної діяльності виділяє загально-професійні та спеціалізовано-професійні.

При цьому особливого значення для випускників-документознавців мають набувають такі гармонійно збалансовані компетенції, як інформаційна, комунікаційна і культурна, що розглядаються для інших професійних класів як загальнонаукові, а для фахівців документно-інформаційного профілю є професійними – як загальними, так і спеціалізованими водночас.

З огляду на складність і багатоаспектність упровадження компетентнісного підходу в систему фахової підготовки документознавців М. С. Слободяник [17] виділяє загальну і професійну компетентності. Загальна компетентність характеризується здатністю особистості до аналізу і синтезу інформації; володіння загальними знаннями; самостійного навчання, співпраці та комунікації; організації та планування своєї діяльності та координації дій з урахуванням яскраво виражених здібностей і лідерських якостей.

Під професійною компетентністю розуміється теоретична і практична підготовленість фахівця до здійснення документно-інформаційної діяльності, що представлена сукупністю управлінської, організаційної, інноваційної, технологічної та інформаційно-комунікаційної компетенцій, які у процесі професійної діяльності трансформуються у професіоналізм. Відповідно, компетентнісний підхід полягає в єдності теоретичного і практичного складників у цілісній структурі особистості як професіонала [17].

На цьому самому етапі розвитку документознавчої освіти представники документознавчої науки в Україні формують такий особливий, комплексний, науковий напрям дослідження як *документознавча професіологія*, предметом вивчення якої є проблема синтезу теоретичного і практичного досвіду феномену професії та професійної діяльності фахівця. Предмет її вивчення відображений у структурі, змісті та процесі підготовки фахівців у системі освіти для певної сфери діяльності [14; 15].

Науковець О.В. Матвієнко [3; 14; 15] визначає ряд суттєвих завдань, що мають бути вирішені науковцями, які причетні до підготовки фахівці документно-інформаційної сфери, зокрема: 1) проблема синтезу теоретичного вивчення феномену професії та практики професійної діяльності фахівця; 2) прогнозування змісту професійного навчання документознавців, що обумовлено залежністю його етапів: мета навчання ↔ зміст навчання ↔ освітня кваліфікаційна характеристика, навчальний план, навчальні програми ↔ добір, систематизація й класифікація навчально-методичного матеріалу ↔ оперативне коригування навчальної документації; 3) самоідентифікація документознавця на соціально-професійному рівні в контексті управлінських функцій; 4) соціалізація фахівця, прийняття документознавцем норм і цінностей сфери державного управління. Також О.В. Матвієнко наголошує на тому, що суттєвого значення має розгляд професії та освіти як критеріїв *соціально-професійного статусу особистості*. Навчальні дисципліни, що вивчаються студентами і формують у них систему професійних знань і вмінь, формують у майбутнього фахівця *тезаурус професії*, у якому утворюються зв'язки між поняттями, які у процесі навчання проектуються на майбутню професійну діяльність, що впливає на професійну спрямованість студента, ціннісно-мотиваційний компонент потенціалу самореалізації майбутнього фахівця.

Зважаючи на результати наукових досліджень, встановлено, що документознавча професіологія є показником зростання рівня науки про документ, відіграє важливу роль у підготовці фахівців документно-інформаційної сфери і розвитку професійних кадрів у галузі документознавства. Однак, метою наукових досліджень залишається виявлення і розв'язання комплексу проблем, що пов'язані з підвищенням рівня якості освіти та ефективності функціонування системи професійної підготовки фахівців-документознавців в Україні на всіх її рівнях, професіоналізацією дипломованих фахівців у певній сфері діяльності, практичною реалізацією набутих знань, умінь і навичок.

Не можемо оминати увагою високоякісні наукові та навчальні видання з історії та теорії документознавства, що відіграють важливу роль у забезпеченні освітнього процесу

у ВНЗ з підготовки документознавців, особливо під час самостійної та індивідуальної роботи студентів, самоконтролю і контролю їхніх знань. Цінними є наукові та науково-навчальні видання документознавчого спрямування: Н. М. Кушнарєнко «Документознавство» (1997, 2007, 2008); С. Г. Кулєшов «Документознавство: Історія. Теоретичні основи» (2000), «Управлінське документознавство» (2000), «Загальне документознавство» (2012); В. В. Бездрабко «Управлінське документознавство» (2006); М. В. Комова «Документознавство» (2007); Г. М. Швецова-Водка «Документознавство» (2007), «Загальна теорія документа і книги» (2009); Ю. І. Палєха, Н. О. Лєміш «Загальне документознавство» (2008); В. В. Бездрабко «Документознавство в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток» (2009) та ін.

Таким чином, це надає нам можливість виділити новий, четвертий етап в історії розвитку документознавчої освіти в Україні, що характеризується реформуванням сформованої, функціонуючої системи підготовки майбутніх фахівців документно-інформаційної сфери в межах спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність», закріпленням нової назви інтегрованої спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Уважаємо, що такого роду зміни в системі вищої документознавчої освіти можна пояснити наближенням її до освітніх систем провідних країн світу. Проте, зміни назви спеціальності недостатньо, наразі необхідним є: створення нових підходів до розуміння та реалізації професійної підготовки означених фахівців; суттєве оновлення змісту освіти на основі узагальнення здобутків вітчизняної та зарубіжної педагогіки; розроблення й упровадження стандартів вищої освіти України для всіх рівнів вищої освіти, освітньо-професійної програми і освітньо-кваліфікаційної характеристики спеціальності, паспорта наукової спеціальності; подолання нормативно-правових колізій перехідного періоду реалізації освітніх реформ.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, сучасне інформаційне суспільство потребує висококваліфікованих фахівців документознавчої сфери, які здатні вирішувати поставлені завдання в контексті соціально-економічного і інформаційно-технологічного розвитку світу. Вагому роль у підготовці документознавців відіграють історико-педагогічні дослідження, які присвячені вивченню генезису та основних етапів розвитку документознавчої освіти в Україні. Знання передумов становлення, етапів і закономірностей розвитку документознавчої освіти надають можливість проаналізувати історико-педагогічні проблеми певного періоду часу і використати досягнення науковців-педагогів у здійсненні якісної професійної підготовки документознавців відповідно до нових вимог і потреб ринку праці.

Нині освітянська спільнота планомірно здійснює реформування освітньої діяльності в контексті європейських освітніх стандартів, дедалі наполегливіше працює над практичною реалізацією основних принципів Болонського процесу. Відповідно, європейський вектор розвитку України визначає нові орієнтири розвитку документознавчої освіти, напрями її оновлення та модернізації для здійснення професійної підготовки якісно нової генерації висококваліфікованих, ініціативних, високоінтелектуальних і творчих фахівців.

Список використаної літератури

1. Бездрабко В. В. Документознавство в Україні : інституціоналізація та сучасний розвиток : монографія / В. В. Бездрабко. – Київ : Четверта хвиля, 2009. – С. 171–304.
2. Бездрабко В. Документознавство як наукова спеціальність або враження про місце реєстрації в системі соціальних комунікацій / В. Бездрабко // Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики : зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 12. – С. 163–169.
3. Бездрабко В. В. Документознавча освіта в Україні: становлення, сучасний стан і перспективи / В. В. Бездрабко // «Гілея (науковий вісник)». – 2009. – Випуск 20. – С. 56–66.
4. Бездрабко В. Підготовка наукових кадрів із документознавства в Україні : модерні відповіді на виклик часу / В. Бездрабко // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Культура і соціальні комунікації. – 2009. – Вип. 1. – С. 241–254.

5. Бездрабко В. В. «Соціальні комунікації»: чи прийнятне запропоноване? / В. В. Бездрабко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2010. – № 21. – С. 70–75.
6. Бездрабко В. Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства – провідна наукова установа документознавчої галузі / В. Бездрабко // Архіви України. – 2009. – № 3–4 (264). – С. 66–95.
7. Гомотюк О. Є. Цінне дослідження з історії інституціоналізації документознавства / О. Є. Гомотюк // Архіви України. – 2009. – № 6. – С. 218–321.
8. Зміни, що вносяться до переліку спеціальностей за якими проводиться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань у галузі «Соціальні комунікації» // Бюлетень ВАК України. – 2007. – № 2. – С. 12–17.
9. Карпенко О. О. Методика викладання документознавства як фундаментальної навчальної дисципліни в підготовці фахівців-документознавців / О. О. Карпенко // Гуманітарний часопис. – 2007. – № 2. – С. 123–128.
10. Коханова І. О. Харківська наукова документологічна школа / І. О. Коханова // Вісник Харківської державної академії культури. – 2011. – Вип. 34. – С. 264–272.
11. Малик Г. Д. Компетентнісний профіль документознавця / Г. Д. Малик // Вісник Харківської державної академії культури. – 2013. – Вип. 41. – С. 82–92.
12. Малик Г. Професійна карта як елемент реалізації компетентнісного підходу в інформаційно-комунікативній підготовці документознавця: вітчизняний і міжнародний виміри / Г. Малик // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 4. – С. 26–33.
13. Малик Г. Професійні стандарти і компетентнісні профілі з документознавства та інформаційної діяльності: досвід західних країн / Г. Малик // Вісник Книжкової палати. – 2010. – № 9. – С. 47–52.
14. Матвієнко О. В. Документознавча освіта: проблеми та перспективи розвитку практики та наукових досліджень / О. В. Матвієнко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 4. – С. 7–22.
15. Матвієнко О. Документознавча професіологія: проблеми і перспективи / О. Матвієнко // Вісн. Кн. Палати. – 2007. – № 5. – С. 30–32.
16. Петрова Л. Г. Процесно-орієнтований підхід до підготовки документознавців як чинник реалізації якісних параметрів навчання у ВНЗ / Л. Г. Петрова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2014. – № 1. – С. 5–9.
17. Слободяник М. С. Компетентнісний підхід як чинник удосконалення підготовки майбутніх документознавців: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері»]. – Донецьк: Донец. нац. ун-т, 2012. – С. 110–111.
18. Слободяник М. С. Основні напрями розвитку документознавства в сучасній Україні / М. С. Слободяник // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2012. – № 2. – С. 4–15.
19. Слободяник М. С. Становлення та розвиток вищої документознавчої освіти в Україні / М. С. Слободяник // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2011. – № 3. – С. 4–5.
20. Філіпова Л. Професійні компетенції фахівців з документальних комунікацій: освітній аспект / Людмила Філіпова // Вісник Книжкової палати. – 2009. – № 1. – С. 25–28.
21. Філіпова Л. Я. Спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» в Харківській державній академії культури: пріоритети навчання та перспективи розвитку / Л. Я. Філіпова // Вісник ХДАК: зб. наук. пр. (до 80-річчя заснування). – 2009. – Вип. 27. – С. 83–91.

References

1. Bezdrabko, V. V. (2009). *Science of documents in Ukraine: institutionalization and modern development*. Kyiv: Chetverta khvyliya (in Ukr.)
2. Bezdrabko, V. (2009). Documentation as science speciality or impression about registration place in social communication system. *Spetsialni istorychni dystsypliny: pytannia teorii ta metodyky (Special Historical Disciplines: Theory and Methodology)*, 12, 163–169 (in Ukr.)
3. Bezdrabko, V. V. (2009). Documentary studies training in Ukraine: establishment, modern state and prospects. *Hileia (naukovyi visnyk) (Gilea (Scientific Bulletin))*, 20, 56–66 (in Ukr.)
4. Bezdrabko, V. (2009). Training of scientific personnel in documentary studies in Ukraine: modern answers to the challenge of time. *Naukovi zapysky [Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademnia»]*. Ser.: *Kultura i sotsialni komunikatsni (Scientific notes [National University of Ostroh Academy]. Ser.: Culture and Social Communications)*, 1, 241–254 (in Ukr.)
5. Bezdrabko, V. V. (2010). «Social communication»: is proposal acceptable? *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky (Scientific herald of the Volyn National University named after Lesia Ukrainka)*, 21, 70–75 (in Ukr.)
6. Bezdrabko, V. (2009). Ukrainian Research Institute of Archival Affairs and Record Keeping – the leading scientific institution of the document-research industry. *Arkhivy Ukrainy (Archives of Ukraine)*, 3–4(264), 66–95 (in Ukr.)

7. Homotiuk, O. I. (2009). Valuable research on the history of documentary institutionalization. *Arkhiviv Ukrainy (Archives of Ukraine)*, 6, 218–321 (in Ukr.)
8. Changes to the list of specialties on which the defense of theses for obtaining the scientific degrees of the candidate of sciences and doctor of sciences, the awarding of scientific degrees and the awarding of scientific degrees in the field of «Social Communications» is carried out. (2007). *Biuletten VAK Ukrainy (Bulletin of the Higher Attestation Commission of Ukraine)*, 2, 12–17 (in Ukr.)
9. Karpenko, O. O. (2007). Methodology of teaching document science as a fundamental discipline in the training of specialists in document sciences. *Humanitarnyi chasopys (Humanitarian magazine)*, 2, 123–128 (in Ukr.)
10. Kokhanova, I. O. (2011). Kharkov science documentology school. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury (Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture)*, 34, 264–272 (in Ukr.)
11. Malyk, H. D. (2013). Competency profile of record manager. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury (Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture)*, 41, 82–92 (in Ukr.)
12. Malyk, H. (2011). Professional card as an element of the implementation of a competent approach in information and communication training for a document scientist: domestic and international dimensions. *Visnyk Knyzhkovoi palaty (Herald of the Book Chamber)*, 4, 26–33 (in Ukr.)
13. Malyk, H. (2010). Professional standards and competency profiles for documentation and information activities: experience in western countries. *Visnyk Knyzhkovoi palaty (Herald of the Book Chamber)*, 9, 47–52 (in Ukr.)
14. Matviyenko, O. V. (2009). Documentation education: problems and prospects for the development of practice and research. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia (Library Science. Documentation. Informology)*, 4, 7–22 (in Ukr.)
15. Matviyenko, O. (2007). Document profession: problems and perspectives. *Visnyk Knyzhkovoi palaty (Herald of the Book Chamber)*, 5 30–32 (in Ukr.)
16. Petrova, L. H. (2014). Process-oriented approach to the preparation of documentation as a factor of study quality parameters in high school. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya (Library Science. Documentation. Informology)*, 1, 5–9 (in Ukr.)
17. Slobodianyuk, M. S. (2012). Competency approach as a factor in improving the training of future document scientists. *Informatsiyni tekhnolohiyi i systemy v dokumentoznavchyi sferi: proceedings of the Scientific and Practical Conference. Donetsk*, 110–111 (in Ukr.)
18. Slobodianyuk, M. S. (2012). Main directions of document science development in modern Ukraine. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya (Library Science. Documentation. Informology)*, 2, 4–15 (in Ukr.)
19. Slobodianyuk, M. S. (2011). Formation and development of higher documentary education in Ukraine. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya ((Library Science. Documentation. Informology)*, 3, 4–5 (in Ukr.)
20. Filipova, L. (2009). Professional competence of documental communication specialists: educational aspect. *Visnyk Knyzhkovoi palaty (Herald of the Book Chamber)*, 1, 25–28 (in Ukr.)
21. Filipova, L. Ya. (2009). Speciality «Documentation and information activity» at the Kharkiv State Academy of Culture: priorities of education and development prospects. *Visnyk KhDAK (Bulletin of the Kharkiv State Academy of Culture)*, 27, 83–91 (in Ukr.)

Abstract. Bryl' Yu. O. Retrospective analysis of problems of formation and development education of document study in Ukraine

Introduction. Today, information and information and communication technologies have become an integral part of the modern information society. Increasing the role and increase the amount of information, in particular documentary information, as a socially significant resource, necessitates the ability of skilled specialists to have a high level of professional competence, able to navigate and understand the documentary information flows and arrays, organize and manage them, freely own information and communication technologies and use them efficiently in their professional activities. Historical and pedagogical researches related to the study of the genesis of education of document study in Ukraine in the context of socio-economic and information and technological development of society are of great importance in the process of educational and professional training of specialists in the document and information sphere.

Purpose. The purpose of this article is logical-historical analysis describing the main stages of formation and development of quantitative and qualitative indicators of education of document study in Ukraine in order to be able to correctly assess its current state and outline the future prospects of vocational education.

Results. *The development of education of document study in Ukraine can be divided into four stages: the first stage of «Formation» from 1994 to 2003; The second stage of «Unification» from 2004 to 2007; The third stage «Development» from 2008 till 2013; The fourth stage of «Reformation» from 2014 to now. The first stage is characterized by a divergence in the content of the curriculum of domestic higher educational institutions and a certain inconsistency of conceptual approaches to the training of future specialists in the document study profile, as well as the design of Ukrainian document science as an independent science. The second stage was marked by the adoption in 2004 of the state standard of higher education of Ukraine on document study and information activity, which unified the diversity of existing approaches to the process of training specialists. And the inclusion in 2007 of a specialty in the new field of knowledge «Social Communications» became one of the decisive events in the development of education of document study in Ukraine. The third stage is characterized by significant scientific achievements in the husbands of document research and the active development of the direction of specialists document study and information activity training in Ukraine. The peculiarities of the fourth stage of the development of document study are the reformation of the formed, functioning system of training of specialists in the document and information sphere within the specialty «Document Study and Information Activity», consolidation of the new title of the specialty «Information, Library and Archival Affairs».*

Conclusion. *A modern information society needs highly qualified specialists in the document sphere, which are capable of solving the tasks in the context of the socio-economic and information-technological development of the world. Historical and pedagogical studies, devoted to the study of the genesis and the main stages of the development of education of document study in Ukraine, play a significant role in the training of document analysts. Thus, knowledge of the preconditions of formation, stages and patterns of development of document study provides an opportunity to analyze the historical and pedagogical problems of a certain period of time and use the achievements of scientists and teachers in the implementation of high-quality vocational training of specialists document study in accordance with European educational standards and new requirements and needs of the labor market.*

Key words: *document study and information activity; education of document study; documentation profession; competence approach; educational space; professional competencies; retrospective analysis; genesis; Ukraine.*

Одержано редакцією 26.08.2017
Прийнято до публікації 15.09.2017

УДК: 37.017.4-057.875:378.14(045) **БУШНЄВ Юрій Сергійович,**
аспірант Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка, Україна

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. *Висвітлено проблему формування громадянської позиції майбутніх педагогів. Акцентовано увагу освітян на даній проблемі, розглянуто процес познавчальної діяльності в педагогічному коледжі та виокремлено чинники, які визначають особливості формування даної якості особистості майбутнього фахівця.*

Ключові слова: *вищий навчальний заклад; педагогічний коледж; познавчальна діяльність; громадянська позиція; активна життєва позиція; майбутній педагог; професійна підготовка; особистість; теорія виховання; чинники.*

Постановка проблеми. *На сучасному етапі суттєво підвищується роль вищої школи у вихованні громадянина, розширюються соціальні функції, ускладнюються*